

INSPRAAK EN GEBRUIKSPARTICIPATIE BIJ ZORGAANBIEDERS GEFINANCIERD DOOR HET VLAAMS AGENTSCHAP VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP (VAPH)

WAT IS PARTICIPATIE?

Participatie betekent: meedoen, meepraten en meebeslissen over dingen die belangrijk zijn voor jou en andere gebruikers.

Het gaat over participatie in:

- dagelijkse keuzes (eten, activiteiten ...)
- meebeslissen in jouw zorg- en ondersteuningsplan
- meepraten in vergaderingen of raden
- meedenken over regels en beleid

WAT IS DE AANLEIDING VAN DIT ONDERZOEK?

Aanleiding van dit onderzoek:

- Het VAPH wil dat mensen met een handicap meer kunnen meepraten en meebeslissen over hun zorg en ondersteuning en over hoe zorg en ondersteuning werkt.
- Bij zorgaanbieders bestaan er vaak wel vergaderingen of raden, maar het lukt niet altijd goed om genoeg gebruikers te vinden die willen deelnemen.
- Er wordt soms te veel gekeken naar de vorm (bv. een vergadering organiseren) en te weinig naar het doel: echte inspraak en echte invloed.
- Er is nood aan een onderzoek dat nagaat hoe participatie werkt in de praktijk, en hoe ook de meest kwetsbare mensen beter gehoord kunnen worden (bv. kinderen, mensen met meervoudige beperkingen, of mensen in moeilijke situaties).
- We streven naar een betere participatiecultuur: een manier van werken waarbij meedenken en meepraten vanzelfsprekend zijn.

WAT IS HET DOEL VAN HET ONDERZOEK?

In dit onderzoek willen we te weten komen:

- Gebruikers meedoen, meepraten en meebeslissen over hun zorg en ondersteuning en hun dagelijks leven.
- Wat er vandaag goed gaat en wat moeilijk loopt wanneer zorgaanbieders participatie proberen waar te maken.
- Hoe inspraak beter kan, zodat iedereen zich begrepen, serieus genomen en gerespecteerd voelt.

TOT WIE RICHT DIT ONDERZOEK ZICH?

Dit onderzoek richt zich tot:

- Gebruikers die zorg en ondersteuning krijgen.
- Mensen uit het netwerk van gebruikers, zoals familie, vrienden of andere vertrouwenspersonen.
- Professionelen die in de zorgaanbieders werken.
- Beleidsmakers en anderen in de samenleving die willen leren hoe participatie beter kan.

OP WELKE MANIER WERD DIT ONDERZOEK GEVOERD?

An icon showing a computer monitor with a document on it and a speech bubble, representing the collection of information.	<p>We verzamelden informatie.</p> <p>We bekeken boeken, eerdere onderzoeken en regelgeving over participatie. Zo konden we begrijpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe participatie wordt uitgelegd, • Wat belangrijk is, • Welke ideeën er al bestaan in Vlaanderen.
An icon showing a checklist with a mouse cursor pointing to it, representing a survey or questionnaire.	<p>We vroegen aan 79 VAPH-zorgaanbieders hoe zij aan participatie doen</p> <p>Via een vragenlijst (survey) onderzochten we:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe ze participatie organiseren, • Wat goed lukt, • Wat moeilijk is,

	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe zij de 8 elementen uit het inspiratiekader toepassen (zoals duidelijke uitleg, veiligheid, tijd geven, iedereen laten meedoen).
	<p>We voerden gesprekken (interviews)</p> <p>We luisterden naar de ervaringen van mensen die participatie van dichtbij meemaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 11 gebruikers • 12 netwerkliden • 10 professionelen <p>We vroegen onder andere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat betekent participatie voor jou?</i> • <i>Wat gaat goed?</i> • <i>Wat is lastig?</i> • <i>Waar droom jij van voor de toekomst?</i>
	<p>We werkten samen met twee ervaringsdeskundigen</p> <p>Dit zijn mensen met een beperking die vanuit hun persoonlijke levenservaringen specifieke kennis hebben opgebouwd over het leven met een beperking. Zij waren van bij het begin tot het einde van het onderzoek betrokken.</p> <p>Zij hielpen ons:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Om alles duidelijk en begrijpelijk te maken, • Om de resultaten correct te interpreteren, • Om tips en aanbevelingen te maken voor beleid en zorgaanbieders.

WAT ZIJN DE RESULTATEN VAN DIT ONDERZOEK?

1. Wat is participatie?

- Participatie betekent dat je mag meedoen, meepraten en meebeslissen over wat belangrijk is in jouw leven.
- Het gebeurt in relaties met begeleiders, netwerk en anderen, én het moet duidelijk en veilig georganiseerd worden.
- Echte participatie is er pas als jouw mening ook echt iets verandert.

2. Hoe gebeurt participatie vandaag?

- Inspraak in dagelijkse keuzes (zoals eten, activiteiten, kleding) lukt meestal goed.
- In vergaderingen en raden mag je advies geven, maar niet iedereen kan meedoen en de invloed blijft klein.
- Informatie is niet altijd duidelijk of op maat, vooral niet voor kwetsbare groepen.
- Veel inspraak gebeurt in kleine, informele momenten, maar die bereiken niet altijd de mensen die beslissen.

3. Wat werkt goed?

- Inspraak in dagelijkse dingen geeft keuzevrijheid.
- Een veilige sfeer, tijd om na te denken en duidelijke uitleg helpen.
- Kleine groepjes en persoonlijk contact maken participatie makkelijker.
- Netwerkliden waarderen samenwerking met begeleiders.
- Professionelen willen participatie graag ondersteunen.

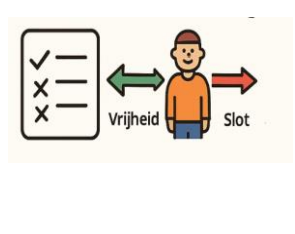
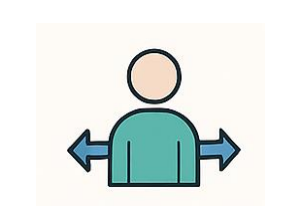

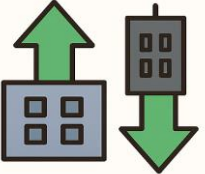

4. Wat loopt moeilijk?

- Mensen voelen soms schijnparticipatie: je zegt iets, maar er gebeurt niets.
- Niet iedereen begrijpt de informatie of durft te spreken.
- Professionelen hebben te weinig tijd of hulpmiddelen.
- Kwetsbare groepen worden nog niet genoeg betrokken.

	<p>5. Dromen voor de toekomst</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participatie die echt invloed heeft. • Duidelijke informatie op maat. • Een werking waar participatie normaal is, geen extra. • Goede samenwerking tussen gebruikers, netwerk en professionelen. • Een leven waarin je ook buiten de voorziening kan meedoen.
---	--

WAT ZIJN DE SPANNINGSVELDEN GEVONDEN IN DIT ONDERZOEK?

	<p>1. Formeel en informeel</p> <p>Formele participatie gebeurt in vergaderingen en raden, informele participatie gebeurt in dagelijkse gesprekken.</p> <p>Spanning: Mensen zeggen het meest informeel, maar beslissingen worden vooral formeel genomen.</p>
	<p>2. Intentie en doorwerking</p> <p>Zorgaanbieders willen wel participatie, maar de stem van gebruikers werkt niet altijd door in beslissingen.</p> <p>Spanning: Er is goede wil, maar weinig echt effect.</p>
	<p>3. Zelfbeschikking en bescherming</p> <p>Gebruikers willen zelf kiezen, maar zorgaanbieders willen hen ook beschermen.</p> <p>Spanning: Beschermen mag niet betekenen dat keuzes worden afgenomen.</p>
	<p>4. Mondigheid en representatie</p> <p>Sommige gebruikers spreken makkelijker dan anderen, maar raden moeten iedereen vertegenwoordigen.</p> <p>Spanning: De luidste stemmen worden sneller gehoord dan de stille.</p>

	<p>5. Participatie als houding en participatie als procedure</p> <p>Participatie vraagt een houding van luisteren en samenwerken, maar bij zorgaanbieders zit het vaak in procedures zoals vergaderingen.</p> <p>Spanning: De vorm is er, maar de houding ontbreekt soms.</p>
	<p>6. Tijd en middelen en kwaliteit</p> <p>Goede participatie vraagt tijd, ondersteuning en middelen, maar die zijn vaak beperkt.</p> <p>Spanning: Kwaliteit komt onder druk door tijdsgebrek.</p>
	<p>7. Inclusie en participatie</p> <p>Inclusie betekent erbij horen, participatie betekent mee beslissen.</p> <p>Spanning: Mensen kunnen aanwezig zijn zonder echt invloed te hebben.</p>
	<p>8. Bottom-up (van onderuit) en top-down (van bovenaf)</p> <p>Gebruikers geven signalen en ideeën, maar beslissingen komen vaak van bovenaf, vanuit directie en leidinggevenden.</p> <p>Spanning: Wat gebruikers zeggen, bereikt niet altijd de plaats waar de beslissingen worden genomen.</p>
	<p>9. Recht en inspanning</p> <p>Participatie is een recht, maar vraagt ook grote inspanningen van zorgaanbieders én gebruikers.</p> <p>Spanning: Het moet, maar het is niet altijd gemakkelijk haalbaar.</p>

WAT ZIJN DE AANBEVELINGEN VAN DIT ONDERZOEK?

	<p>1. Maak van participatie een vaste manier van werken</p> <p>Participatie mag geen losse actie zijn, maar iets dat overal en altijd meespeelt in zorg en ondersteuning.</p> <p>Zorgaanbieders en het VAPH moeten er samen voor zorgen dat gebruikers op alle niveaus kunnen meepraten en meebeslissen.</p>
	<p>2. Zorg dat kwetsbare mensen ook kunnen meedoen</p> <p>Mensen die niet (veel) praten of in een moeilijke situatie zitten, moeten extra steun krijgen om hun mening te kunnen geven.</p> <p>Dat kan met pictogrammen, eenvoudige taal, creatieve werkvormen en hulp van het netwerk van gebruikers.</p>
	<p>3. Geef opleiding en steun aan professionals, gebruikers en netwerk</p> <p>Participatie is iets wat je moet leren.</p> <p>Professionals, gebruikers en hun netwerk hebben vorming, tijd en begeleiding nodig om samen te oefenen in meepraten en samen beslissen.</p>
	<p>4. Zorg dat het beleid participatie volgt en ernstig neemt</p> <p>Participatie moet opgevolgd en gemeten worden, niet alleen beloofd.</p> <p>Beleid en zorgaanbieders moeten kijken: wat doen we met de mening van gebruikers, en verandert er ook echt iets?</p>
	<p>5. Help mensen ook buiten de voorziening mee te doen</p> <p>Meedoen stopt niet aan de deur van de voorziening.</p> <p>Gebruikers moeten ook kansen krijgen om mee te doen in de buurt, het werk, de school, de vrije tijd en het beleid.</p>

	<p>6. Maak gebruikersraden sterker</p> <p>Gebruikersraden zijn belangrijk, maar mogen niet de enige plaats van inspraak zijn. Ze moeten goed ondersteund worden en echt invloed hebben, ook voor mensen die minder mondig zijn.</p>
	<p>7. Gebruik het inspiratiekader als praktische gids</p> <p>Het inspiratiekader met 8 punten is een goede kapstok voor participatie. Zorgaanbieders moeten het niet alleen op papier hebben, maar het gebruiken in hun dagelijkse werking. Meer informatie over het inspiratiekader kan gevonden worden via deze link.</p>
	<p>8. Zie ervaringskennis als echte expertise</p> <p>De ervaring van gebruikers zelf is echte kennis. Zij moeten vanaf het begin betrokken worden bij onderzoek, beleid en beslissingen, niet pas achteraf.</p>
	<p>9. Zet in op goede relaties</p> <p>Echte participatie ontstaat in vertrouwen en contact tussen gebruiker, netwerk en hulpverlener. Daarom is tijd, luisteren en afstemmen op iemands tempo heel belangrijk.</p>
	<p>10. Werk samen tussen sectoren</p> <p>Verschillende sectoren (zoals VAPH, jeugdhulp, ouderenzorg...) moeten samen leren en onderzoeken hoe ze participatie kunnen realiseren. Zo kan er één duidelijke taal en cultuur van participatie ontstaan, zodat iedereen weet wat meedoen en meebeslissen betekent.</p>

VAPHVLAAMS AGENTSCHAP VOOR
PERSONEN MET EEN HANDICAP**11. Het VAPH als partner in participatie**

Het VAPH helpt zorgorganisaties om gebruikers beter te betrekken en naar hun mening te luisteren. Zo krijgt de stem van gebruikers een vaste plaats in beslissingen over zorg en ondersteuning.

WIE VROEG OM DIT ONDERZOEK?**Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH)**

Zij helpen mensen met een handicap om de juiste zorg, ondersteuning, hulpmiddelen en budgetten te krijgen. Het agentschap zorgt er ook voor dat zorgaanbieders kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning bieden die echt aansluit bij wat mensen nodig hebben.

VAPHVLAAMS AGENTSCHAP VOOR
PERSONEN MET EEN HANDICAP**Steunpunt Welzijn Volksgezondheid & Gezin (SWVG)**

Het onderzoek werd uitgevoerd binnen de onderzoeksopdracht van het Steunpunt, dat werkt voor de Vlaamse overheid en haar beleidsdomein Welzijn (WVG).

STEUNPUNT
WELZIJN
VOLKSGEZONDHEID &
GEZIN**WIE VOERDE DIT ONDERZOEK UIT?****Een samenwerking van departement Gezins- en Orthopedagogiek van KU Leuven en EQUALITY//ResearchCollective van HoGent.**

Bea Maes en Evy Meys van KU Leuven en Claudia Claes en Lana Van Den Berghe werkten samen met twee ervaringsdeskundigen en een werkgroep waarin gebruikersorganisaties, zorgaanbieders en werkgeverskoepels meededen aan dit project.

KU LEUVEN**EQUALITY
RESEARCH
COLLECTIVE** **HO
GENT****WAAR KAN MEER GEVONDEN WORDEN OVER DIT ONDERZOEK?**

Het volledige rapport over dit onderzoek kan teruggevonden worden [via deze link](#).

